

Motion till riksdagen 2013/14:So249

av Eva Olofsson m.fl. (V)

Mäns våld mot kvinnor och andra former av våld i nära relationer

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Mäns våld mot kvinnor	5
4	Politik mot mäns våld mot kvinnor	6
5	Kommunernas ansvar för mäns våld mot kvinnor.....	7
6	Poliseskort av misshandlade kvinnor	8
7	Livsvillkor för kvinnor med skyddad identitet.....	9
8	Brist på bostäder för våldsutsatta kvinnor	9
9	Översyn av hyreslagens tillämpning	10
10	Utredning av dödligt våld mot kvinnor	10
10.1	Hedersrelaterat våld och förtryck som lett till självmord	11
10.2	Dödsfall som skett utomlands bör utredas.....	11
10.3	Försök till dråp och mord ska omfattas	12
11	Kvinnojourerna	12
12	Undersökningar om mäns våld mot kvinnor	13
13	Hedersrelaterat våld och förtryck	13
14	Kriminalisering av tvångsäktenskap	16
15	Kvinnlig könsstympning	16
16	Grupper av kvinnor som är särskilt utsatta.....	17
16.1	Våld mot äldre kvinnor	17
16.2	Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning	18
16.3	Våld mot missbrukande kvinnor	20
16.4	Våld mot papperslösa kvinnor.....	20
17	Familjevårdsenheter	22
18	Regionala centrum för kvinnofrid	22
19	Sexuellt våld.....	22
20	Mäns våld i brottsstatistiken.....	23
21	Stärk sexköpslagen.....	24

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en utvärdering av hur väl IVO:s tillsyn över kommunernas insatser för våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld fungerar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en samlad översyn av kommunernas möjligheter att erbjuda bostad till personer som utsatts för våld i nära relationer samt lägga fram förslag på lämpliga åtgärder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör förtydligas i lagstiftningen att det ska genomföras en utredning om varje enskilt dödsfall orsakat av en närstående.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att självmord som misstänks ha genomförts efter hot och påtryckningar i en hedersrelaterad kontext ska omfattas av utredningsförfarandet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att dödsfall som skett utomlands bör omfattas av utredningsförfarandet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att försök till dråp och mord ska omfattas av utredningsförfarandet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen eller någon annan lämplig myndighet i uppdrag att kontinuerligt genomföra frågeundersökningar om förekomsten av mäns våld mot kvinnor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram riktlinjer för socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld och hedersrelaterat våld.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör komma med förslag på långsiktiga och hållbara strukturer när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Länsstyrelsen Östergötland i särskilt uppdrag att lyfta fram vissa grupperns behov av insatser.¹
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur det ska kunna skapas tillräckligt med platser på skyddade boenden som är utformade efter de ungas behov.

Fel! Okänt namn på

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Länsstyrelsen Östergötland i uppdrag att utreda hur samhällets stöd till personer som har brutit med sina familjer på grund av hedersrelaterat våld och förtryck kan förbättras och hur redan befintliga verksamheter kan förstärkas.¹
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för hur man ska agera när unga gifts bort utanför landets gränser.¹
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frågan om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning bör belysas i en utredning, som bör komma med konkreta förslag på hur situationen kan underlättas för kvinnor med funktionsnedsättning som är utsatta för mäns våld.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen bör införa en ny indikator om de skyddade boendenas tillgänglighet för kvinnor med funktionsnedsättning i den öppna jämförelsen av kommunernas insatser för våldsutsatta kvinnor och barn.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att missbrukande kvinnor utsatta för mäns våld ska erbjudas behandling i könsuppdelade grupper.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett handlingsprogram för inrättande av resursjourer som har kompetens att ta emot missbrukande kvinnor respektive kvinnor med psykisk funktionsnedsättning.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att sammanställa läget för papperslösa kvinnor och deras våldsutsatthet.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur våldsutsatta kvinnor som lever gömda utan uppehållstillstånd ska få nödvändigt stöd och skydd mot mäns våld utan att riskera utvisning.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ändras så att kvinnors behov av skydd mot våld och sexuella övergrepp överordnas utlänningslagen.²
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kvinnor som medverkar i brottutredningar angående våldsbrott eller sexuella övergrepp ska beviljas tillfälligt uppehållstillstånd så länge förundersökningen eller domstolsprocessen pågår.²
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att handläggarna på Migrationsverket bör genomgå en obligatorisk utbildning i genusmedveten asylprövning.²
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör inrätta familjevåldsenheter över hela landet.³

Fel! Okänt namn på

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör inrättas regionala centrum för kvinnofrid i varje sjukvårdsregion.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kravet på tvång som grund för straffansvar för våldtäkt bör ersättas med uteblivet samtycke och att regeringen därför bör återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med det alternativa lagförslag som framlades i bilaga 3 i betänkandet av 2008 års sexualbrottsutredning.³
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en handlingsplan mot våldtäkt och sexuellt våld med kartläggning av vilka områden som behöver förbättras och förslag på konkreta åtgärder, t.ex. högre kvalitet på sex- och samlevnadsundervisningen eller särskilda mottagningar för våldtagna.³
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att utveckla ett nytt kodningssystem för brott där kvinnor över 15 år misshandlats.³
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag som tar bort den dubbla straffbarheten för köp av sex av personer över 18 år och på så sätt göra det straffbart att köpa sex utomlands.³

¹ Yrkandena 9, 10, 12 och 13 hänvisade till AU.

² Yrkandena 20–22 hänvisade till SfU.

³ Yrkandena 23 och 25–28 hänvisade till JuU.

3 Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem som berör många människors liv och vardag. År 2012 anmäldes 30 817 fall av misshandel och fler än 3 810 våldtäkter mot kvinnor över 15 år. Det anmäldes även 183 försök till mord eller dråp och 21 konstaterade fall av mord eller dråp på kvinnor (Brottsförebyggande rådet, Brå). Under 2000-talet har antalet anmälningar av misshandelsbrott mot kvinnor ökat med 47 procent. Ökningen beror delvis på att kvinnors benägenhet att anmäla har ökat, men det finns även mycket som tyder på att det faktiska våldet mot kvinnor ökar (Diesen och Diesen, Övergrepp mot kvinnor och barn, 2009, Brå 2008:25). Mörkertalet beräknas vara mycket stort. Brå uppskattar att endast 20 procent av alla brott leder till polis-anmälan (Brå 2008:25).

Brottsstatistiken visar att de kvinnor som utsätts för våldsbrott ofta är bekanta med eller har en nära relation till den som utpekats som gärningsman. År 2012 begicks 61 procent av de anmälda misshandelsfallen inomhus av en bekant till kvinnan. Att våldet ofta utövas inom hemmets fyra väggar är en av förklaringarna till det stora mörkertalet. Varje år dödas dessutom i medeltal 17 kvinnor av en närstående man.

Undersökningen Slagen dam (2001) visar bl.a. att 25 procent, eller var fjärde kvinna, upplevt fysiskt våld från någon man efter sin 15-årsdag. 56 procent av alla kvinnor har trakasserats sexuellt. Enligt undersökningen har totalt sett 46 procent, alltså nästan hälften av alla svenska kvinnor, erfarenheter av någon form av våld från en man efter sin 15-årsdag. Omfångsundersökningar som gjorts i andra länder, däribland Kanada, Finland och Norge, visar på liknande siffror (Diesen, 2009).

Även män kan självklart utsättas för våld i en relation. Det våld som närstående män riktar mot kvinnor är dock oftare upprepat, grövre och leder till fler negativa konsekvenser för den drabbade än det våld som drabbar män i en (heterosexuell) relation. Män rapporterar oftare att de utsatts för trakasserier i form av telefonsamtal, sms m.m. än för hot och våld.

Särskilt utsatta för mäns våld är unga kvinnor och ensamstående kvinnor med barn. Relationsvåldet begränsar dessutom kvinnors livsutrymme mer på så sätt att kvinnor oftare än män väljer att avstå från vissa aktiviteter p.g.a. rädsla för att bli utsatta för våld (Brå rapport 2009:12, Våld mot kvinnor och män i nära relationer). Eftersom mäns våld mot kvinnor är vanligt förekommande och ofta grovt och upprepat krävs särskilda åtgärder för att minska våldet.

Det finns olika sätt att analysera och förklara mäns våld mot kvinnor. Förklaringar på individnivå där män antas vara våldsamma p.g.a. social utsatthet, alkoholmissbruk, psykisk sjukdom eller "integrationsproblem" tenderar att förminska problemet. Kulturella förklaringar tar också fasta på det annorlunda och lyfts fram endast när det gäller icke-svenska eller icke-västerländska kulturer. Vi ser att mäns våld i grunden beror på den ojämlika fördelningen av makt mellan könen i samhället. Denna skeva maktfördelning underlättar för enskilda män att bruka våld mot kvinnor. Arbetet för att stoppa våldet och ge

Fel! Okänt namn på

våldsutsatta skydd och stöd måste därför ske utifrån insikten om att våldet har sina rötter i den rådande samhällsstrukturen där män är överordnade och kvinnor underordnade. Därmed inte sagt att förklaringar på individnivå inte kan bidra till kunskapen om våldsutövandet. Men vi anser inte att den huvudsakliga orsaken till våldet är att det är enskilda individer som har problem.

Vi behöver se och ändra samhällsstrukturerna för att kunna lösa problemet med mäns våld mot kvinnor. Att söka särskilda förklaringar som bortser från den manliga maktens inverkan på samhället och de relationer mellan män och kvinnor som existerar i vårt samhälle vore ett ödesdigert misstag. Grunden för kvinnoförtryck är inte specifik för vissa kulturer eller vissa traditioner. Våldet som drabbar kvinnor finns runt omkring oss, i vardagen. Och i de värsta fallen leder detta våld till nya tragedier och nya rubriker som förmörkar vår tillvaro.

I vårt arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor får inte kvinnor och män som utsatts för partnervåld i samkönade relationer hamna i skymundan. Detsamma gäller kvinnor och män som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Partnervåld i samkönade relationer liksom hedersrelaterat våld och förtryck är, på samma sätt som gäller i diskussionen om mäns våld mot kvinnor i stort, ett uttryck för föreställningar om kön och sexualitet kopplade till känslor av makt och kontroll hos den/de som utövar våldet.

4 Politik mot mäns våld mot kvinnor

Målet för jämställdhetspolitiken bör vara att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett av delmålen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Regeringen har tagit fram en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39) och har även vidtagit en del konkreta åtgärder. Detta är både nödvändigt och lovvärt. Regeringen väljer dock att förklara våldet utifrån ett individperspektiv.

Vänsterpartiet anser att det är svårt att ta ett samlat grepp på problemet om den grundläggande analysen av våldet saknas. Vår feministiska förståelse av våldet har till stor del utvecklats ur kvinnojourernas praktiska arbete med kvinnor som utsatts för mäns våld. Den svenska och internationella forskningen på området understryker våldets strukturella förankring och stödjer därmed indirekt kvinnojourernas kunskap. Tillsammans utgör detta en stark grund för en feministisk utgångspunkt i frågan.

Förutom att regeringen i sin handlingsplan helt bortser från de strukturella orsakerna till mäns våld mot kvinnor finns det en rad andra åtgärder som dessvärre är bristfälliga. Många av regeringens insatser lider av brist på samordning och konkretion. Regeringen visar heller inga ambitioner att institutionalisera åtgärderna mot mäns våld mot kvinnor. Det går i motsatt riktning mot tillgänglig kunskap på området som visar att organisationsformer och institutionella strukturer är avgörande för arbetet med att bekämpa det allvar-

liga samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor och barn utgör. Konsekvensen blir att helhetsperspektivet och de långsiktiga lösningarna uteblir.

En utvärdering av handlingsplanen (Brå rapport 2010:4) visar att den brister när det gäller förebyggande åtgärder med fokus på att förhindra män från att slå. Vidare är det få åtgärder i handlingsplanen som är av lagstiftande karaktär. Delrapporten visar även att regeringens handlingsplan saknar en samlad strategi för hur de olika projekten och satsningarna som kommit till stånd via handlingsplanen ska kunna bidra till en bättre samlad kunskap om vilka arbetssätt och metoder som är mest effektiva för att förebygga mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck samt att stödja de utsatta. Erfarenheterna från de tillfälliga projekten genererar inte någon generell kunskap eftersom det saknas krav på utvärderingar och uppföljningar. För att Socialstyrelsen ska kunna uppfylla sina uppdrag att utvärdera, göra forskningssammanställningar och utveckla arbetsmetoder behövs lokala utvärderingar som underlag.

5 Kommunernas ansvar för mäns våld mot kvinnor

En kvinna som har utsatts för våld eller hot om våld från en närstående man måste få möjlighet till hjälp från samhället. Även barn som bevittnat våld behöver skydd och stöd. Kommunen har det övergripande ansvaret för att alla som vistas där får den hjälp och det stöd de behöver. Enligt 5 kap. 11 § andra stycket socialtjänstlagen ska socialnämnden särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Hjälpen kan omfatta plats på skyddat boende, juridisk rådgivning, riskbedömningsamtal och stödsamtal. Omfattningen av stödet varierar dock mellan olika kommuner.

Nästan alla kommuner kan numera erbjuda såväl råd och stöd som skyddat boende till våldsutsatta kvinnor enligt Socialstyrelsens nationella jämförelse från 2012 av kommunernas förutsättningar att hjälpa kvinnor som utsatts för våld i nära relationer och barn som bevittnat våld. Det är en klar förbättring. År 2008 var det t.ex. endast hälften av kommunerna i Stockholms län som hade kvinnofridsamordnare och aktuella handlingsplaner enligt en kartläggning av länsstyrelsen. Socialstyrelsen har även, på uppdrag från regeringen, gjort en nationell kartläggning av skyddade boenden. Rapporten, som publicerades i april 2013, bekräftar vad som framgår av den nationella jämförelsen.

Men att 98 procent av kommunerna själva uppger att de erbjuder både stöd och skyddat boende innebär inte att insatserna är tillräckliga. De brister som, enligt Socialstyrelsen, fortfarande finns är allvarliga. Det gäller särskilt den systematiska uppföljningen av kommunernas insatser, som i många fall är dålig och t.o.m. helt obefintlig i en del kommuner. Endast en tredjedel av kommunerna har t.ex. inventerat antalet drabbade. För att kunna planera verksamheten, fördela resurser och genomföra insatserna borde det vara en själv-

Fel! Okänt namn på

klarhet att ta reda på vilket behov som finns. Den dåliga planeringen har blivit uppenbar under de senaste somrarna då vissa kommuner p.g.a. dålig semesterplanering har skjutit över hela ansvaret för skydd av kvinnor på frivilliga krafter. Detta har skett trots att det är välkänt att anmälningarna om våld mot kvinnor ökar under sommarmånaderna.

Ytterligare en brist är att det saknas tillräckligt tydliga instruktioner och rutiner för hur socialtjänstens personal ska agera om en kvinna utsätts, eller det finns indikationer på att hon har utsatts, för våld. Många av socialtjänsterna saknar också ett barnperspektiv, vilket kan leda till att man inte utreder barns behov i tillräckligt hög utsträckning. Ytterligare en problematik är att det alltför ofta saknas kunskap för att möta frågor rörande våld i samkönade relationer. Det finns också ett stort behov av kompetensutveckling som inte tillgodoses i många kommuner.

Trots att tillsynen av socialtjänsten sedan 2010 sker på nationell nivå genom Socialstyrelsen är skillnaden mellan kommunernas arbete för att ge stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld fortfarande väldigt stort. Socialstyrelsens tillsynsverksamhet har emellertid inte fungerat tillfredsställande och har fått kritik av Statskontoret, bl.a. för att ärenden har samlats på hög utan att avgöras. Regeringen har därför fortsatt på det spår som slogs fast i utredningen om tillsynen inom socialtjänsten (SOU 2007:82) och har inrättat en ny tillsynsmyndighet – Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Regeringen har dock inte gjort någon analys av hur en ny myndighetsstruktur kommer att påverka tillsynen av stödet för kvinnor som har utsatts för våld. Vänsterpartiet anser att tillsynen är en ingrediens för att kartlägga vad som brister i kommunerna för att kunna rätta till problemen och öka likvärdigheten. Dessa frågor riskerar dock att komma i skymundan när verksamheten vid den nya tillsynsmyndigheten nu kommer igång, eftersom andra områden inom vården och omsorgen berör så många fler människor och därför kommer att bli prioriterade. Regeringen bör genomföra en utvärdering av hur väl IVO:s tillsyn över kommunernas insatser för våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld fungerar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Poliseskort av misshandlade kvinnor

Kvinnor som misshandlas av en närstående ser ofta ingen annan utväg än att akut fly från sitt eget hem. Det är vanligt att kvinnor med barn bara hinner få med sig en väska med tillhörigheter innan de söker skydd på en kvinnojour eller någon annanstans. Att komma tillbaka till hemmet och hämta kläder och annat nödvändigt är ofta inte möjligt för den utsatta kvinnan. I vår motion 2013/14:JU202 Poliseskort av misshandlade kvinnor föreslår vi därför att kvinnor som tvingats fly från eller som har lämnat en närstående man, och känner fruktan för våld eller hot om våld från honom, ska ges laglig rätt att

återvända till sitt hem för att hämta sina och eventuella barns personliga tillhörigheter i skydd av polis.

7 Livsvillkor för kvinnor med skyddad identitet

Många av de problem som drabbar våldsutsatta kvinnor och barn är komplexa. Detta gäller särskilt de kvinnor och barn som tvingas leva under skyddad identitet. Inte sällan uppstår en rad problem i vardagslivet för dessa kvinnor som måste fly från närstående män. I vår motion 2013/14:Ju205 Livsvillkoren för kvinnor med skyddad identitet m.m. lämnar vi därför förslag på hur dessa kvinnors ställning kan stärkas.

8 Brist på bostäder för våldsutsatta kvinnor

Den som utsätts för våld i en nära relation får i många fall problem med sitt boende. Dels kan den våldsutsatta bli utslängd från sin partners lägenhet, dels kan hen tvingas fly för att undkomma våldet. I många kommuner är det i praktiken kvinnojourerna som står för insatser när det gäller skyddat boende till utsatta kvinnor och barn.

Socialstyrelsen har under 2013 publicerat en kartläggning av skyddade boenden samt en vägledning för socialtjänsten för hur insatsen skyddat boende ska tolkas och hur behovet av skyddat boende ska tillgodoses. Enligt Socialstyrelsens kan nästan alla kommuner erbjuda skyddat boende. Vanligtvis finns det skyddat akutboende i kommunerna men när kvinnan ska lämna juren och behöver en egen bostad uppstår problem. Kommunerna kan i många fall inte erbjuda våldsutsatta kvinnor ett lämpligt boende p.g.a. den generella bristen på bostäder. I stället blir kvinnorna kvar längre än de behöver på juren eller tvingas hålla till godo med otrygga tillfälliga bostäder.

Den av regeringen initierade utförsäljningen av allmännyttan som pågår främst i storstadsområdena, gör inte saken bättre. Att det byggs bra lägenheter till rimliga priser är en grundläggande förutsättning för att kommunerna ska kunna ta sitt ansvar för våldsutsatta kvinnors och barns boende. Kommunerna måste också bli bättre på att samarbeta över gränserna när det gäller boendefrågan, t.ex. genom att bilda resurspooler med boenden för de personer som utsätts för våld i nära relationer. Ett akut problem i sammanhanget är bristen på skyddade boenden för män som behöver stöd p.g.a. våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld.

Regeringen bör därför ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en samlad översyn av kommunernas möjligheter att efter tiden på skyddat boende erbjuda bostad till personer som utsätts för våld i nära relationer samt lägga

Fel! Okänt namn på

fram förslag på lämpliga åtgärder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Översyn av hyreslagens tillämpning

Regler om hyresgästers rättigheter och skyldigheter finns i 12 kap. jordabalken, den s.k. hyreslagen. Hyresgästen har ett aktsamhetskrav, eller med andra ord en vårdplikt, när hen använder lägenheten. Vårdplikten innebär att hyresgästen är skyldig att ersätta skador som uppstår genom hens vållande. Ett exempel på vållande kan vara att hyresgästen bryter mot de förhållningsregler som finns, t.ex. skyldigheten att anmäla en skada till hyresvärden. Hyresgästen är skyldig att ersätta alla skador som hen eller någon annan som är på besök orsakar (12 kap. 24 § JB). Hyresgästens försummande av vårdplikten kan leda till vräkning.

Det förekommer att kvinnor som misshandlats av sin partner blivit vräkta från sina hyresrätter med motiveringen att de försummat sin vårdplikt till följd av att mannen slagit sönder inredning i lägenheten. Det är inte acceptabelt att ett brottsoffer ska behöva bli vräkt från sin bostad till följd av att hen blivit misshandlad och i samband med det fått lägenheten sönderslagen av sin våldsamma partner.

I betänkande 2012/13:CU11 Hyresrätt m.m. ställer sig civilutskottet bakom Vänsterpartiets motionsyrkanden om att stoppa vräkningarna av brottsoffer. Riksdagen har därför fattat beslut att det ska genomföras en översyn av frågan och att regeringen skyndsamt ska återkomma med ett förslag till ändring i hyreslagen. Vi förutsätter därför att riksdagen kommer att få ta ställning till ett sådant förslag under detta riksdagsår.

10 Utredning av dödligt våld mot kvinnor

Forskning visar att en kvinna löper störst risk att utsättas för våld av en man som hon har en relation med när hon vill lämna honom. Gränsen mellan att bli svårt misshandlad och dödad är hårfin, vilket de senaste årens många tragedier där kvinnor mördats av pojkvänner, sambor eller makar vittnar om. Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport Dödligt våld mot kvinnor i nära relationer (2001:11), kände 84 procent av de kvinnor som föll offer för dödligt våld gärningsmannen. I knappt hälften av fallen hade den dödade kvinnan haft en nära relation till den våldsutövande mannen. Det är ett stort misslyckande när samhället inte lyckas stoppa våldet och ge utsatta kvinnor skydd och hjälp.

Vänsterpartiet har under flera års tid lagt förslag i riksdagen om att tillsätta en haverikommission som ska se över varje fall där en kvinna mördats eller misshandlats till döds av en närstående man. En liknande lagstiftning infördes 2007 när det gäller barn som dödsats av närstående. Därför var det positivt att

riksdagen beslutade att även dödligt våld mellan närstående vuxna ska utredas. Syftet med utredningsverksamheten ska vara att ge underlag för förslag till åtgärder som förebygger att kvinnor och män utsätts för våld eller andra övergrepp av närstående eller tidigare närstående personer. Alla fall av dödligt våld omfattas, oavsett kön på offer eller förövare.

Vi är dock tveksamma till om den form som valts, att Socialstyrelsen vartannat år ska lägga fram en samlad rapport, kommer att leda till att brister upptäcks och att arbetet med att förebygga dödligt våld förbättras. Hittills har ingen utredning publicerats och Socialstyrelsen tolkar lagstiftningen som att det inte ska göras några utredningar av specifika fall. För att kunna användas i det förebyggande arbetet behöver det utredas i varje enskilt fall vad alla aktörer kring offret har gjort eller inte gjort och utifrån vilken kunskap de har agerat. Det handlar inte om att peka ut skyldiga utan om att få reda på orsakerna till det som har gjorts fel för att kunna rätta till detta. Därför bör det förtydligas i lagstiftningen att det ska genomföras en utredning om varje enskilt dödsfall orsakat av en närstående. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.1 Hedersrelaterat våld och förtryck som lett till självmord

Självmord till följd av psykisk misshandel av en närstående omfattas inte av utredningssystemet. Vi har förståelse för argumentet att bedömningen av om självmord har begåtts med anledning av brott riskerar att bli både godtycklig och svår. Vi anser ändå att självmord där det finns misstanke om att dödsfallet föregåtts av hot och påtryckningar av hedersrelaterad karaktär ska ingå. Vi delar Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbunds (SKR) inställning att utredningsmyndigheten annars riskerar att missa fall med s.k. balkongflickor som efter svår psykisk misshandel tagit sina liv. Det är mycket angeläget att åtgärder tas fram för att bekämpa denna grova form av hedersrelaterat våld. Därför bör regeringen återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att självmord som misstänks ha genomförts efter hot och påtryckningar i en hedersrelaterad kontext ska omfattas av utredningsförfarandet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.2 Dödsfall som skett utomlands bör utredas

Dödsfall som skett utomlands får utredas om personen vid dödsfallet var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige. Det är inte bra att frivilligheten blir huvudregel när det gäller utredningar av dödsfall som skett utomlands. Vi anser att lagförslaget ska formuleras starkare. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att dödsfall som skett utomlands bör omfattas av utredningsförfarandet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

10.3 Försök till dråp och mord ska omfattas

Vi anser vidare att även fall där offret överlevt försök till dråp eller mord ska utredas. Detta ger utredningsmyndigheten ett bredare underlag för att komma med förslag på åtgärder för att bekämpa våld mellan närstående. Eftersom mäns våld mot kvinnor är ett så omfattande och allvarligt samhällsproblem är det extra viktigt att lyssna på de kvinnor som faktiskt utsatts för det grövsta våldet.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att försök till dråp och mord ska omfattas av utredningsförfarandet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Kvinnojourerna

Genom kvinnors ideella frivilligarbete i jourerna kan brottsoffer få relevant hjälp trots att samhällets insatser brister. Kvinnojourernas styrka ligger i att de är skapade av kvinnor för kvinnor. Det är en frizon där ingen ifrågasätter kvinnors och barns upplevelser av våld. Tjej- och kvinnojourerna spelar också en central roll när det gäller att synliggöra och sprida kunskap om våldets mekanismer och konsekvenser. Trots att företrädare för polis, socialtjänst och sjukvård själva anser att de lokala kvinnojourerna ger ett mer heltäckande stöd till utsatta kvinnor än vad de själva kan erbjuda existerar jourerna fortfarande under osäkra förhållanden. De kläms alltmer mellan ökade krav samtidigt som finansieringen är osäker och bristfällig.

I dag finns det kvinnojouurer i ungefär hälften av landets kommuner och antalet kvinnor som söker hjälp ökar stadigt. Samtidigt ökar antalet förfrågningar från kommun, polis och skola; i fjol med nästan 30 procent. Det blir dock allt svårare för kvinnor som drabbas av våld att få plats på ett skyddat boende och antalet kvinnor som avvisas har ökat. Detta visar att det behövs mer resurser till kvinnojourerna.

Regeringen har tillfört kommunerna utvecklingsmedel i syfte att förstärka kvinnojoursverksamheten och kvalitetsutveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn på lokal nivå. I budgetpropositionen ökar statens anslag med 13,4 miljoner kronor. Detta är lovvärt men långtifrån tillräckligt. Därför är det fortfarande svårt för kvinnojourerna att göra långsiktiga planeringar för sin verksamhet. Kvinnojourerna behöver kontinuerlig finansiering för att kunna bedriva ett fungerande arbete på lång sikt. I dag drivs verksamheten i projektform och är beroende av tillfälliga satsningar. Mycket av jourernas tid går åt till att ansöka om nya projektpengar. Enligt Riksorganisationen för Sveriges tjej- och kvinnojouurer (Roks) är många av deras medlemsjouurer beroende av projektbidrag från olika myndigheter och privata stiftelser för att finansiera sin löpande grundverksamhet. Men myndigheter som fördelar utvecklingsmedel (t.ex. länsstyrelserna) eftersöker ofta nyskapande projekt medan många tjej- och kvinnojouurer saknar medel för att garantera kontinuitet i den grundläggande jourverksamheten.

Det har också visat sig att de kvinnojourer som vänder sig till kvinnor i ett större geografiskt område har särskilt svårt att hitta en säker finansiering. Ett exempel är Terrafem, som driver tre stödboenden och en jourtelefon för kvinnor i hela landet som har utsatts för hedersrelaterat våld. Socialstyrelsen har dragit ner på sitt stöd och inga kommuner vill själva betala en verksamhet som är nationell. Även Qjouren, som är en av få jourer i Sverige där kvinnor med erfarenhet av missbruk kan få skydd, har haft liknande problem med finansieringen.

För att ge kvinnojourer runtom i landet goda förutsättningar vill vi införa ett stabilt statligt grundstöd. Det ska fördelas efter hur stort upptagningsområde jouren har och beviljas för tre år i taget. Där det saknas en kvinnojour gör pengarna det möjligt att bygga upp en ny. Både ideella och kommunala kvinnojourer får del av stödet som ska vara förutsägbart och långsiktigt. Vi satsar 200 miljoner kronor om året på det nya stödet i vår motion för utgiftsområde 13 (2013/14:A333). För att få del av pengarna ska det finnas kompetens och erfarenhet vad gäller kvinnofridsfrågor. Det ska finnas barnkompetens samt ett skyddat boende med hög säkerhet och god tillgänglighet.

Vi gör dessutom i vår motion för utgiftsområde 9 (2013/14:So539) en satsning med 20 miljoner kronor per år på resursjourer för kvinnor med erfarenhet av missbruk.

12 Undersökningar om mäns våld mot kvinnor

För att kunna se om genomförda åtgärder och insatser för att stoppa mäns våld mot kvinnor fått avsedd effekt bör undersökningar av våldsförekomsten genomföras kontinuerligt. I Finland och Danmark har t.ex. frågeundersökningar som direkt fokuserat på mäns våld mot kvinnor genomförts vid flera tillfällen (Brås rapport 2009:12). Sådana serier av undersökningar saknas dock i Sverige, vilket är en stor brist.

Därför bör regeringen ge Socialstyrelsen eller annan lämplig myndighet i uppdrag att kontinuerligt genomföra frågeundersökningar om förekomsten av mäns våld mot kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck har, liksom mäns våld mot kvinnor i övrigt, generellt sin grund i kön, sexualitet, makt och kulturella föreställningar om dessa företeelser. Det hedersrelaterade systemet är komplext och innehåller en rad förtryckande former av strukturell och organiserad karaktär (Hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad 2009).

Fel! Okänt namn på

Mörkertalet när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck antas vara stort. Främst är det flickor och unga kvinnor som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck, men även pojkar och unga män blir utsatta. Om flickor som är utsatta offentliggör sin historia genom ett besök hos socialtjänsten kan det innebära ytterligare våld och hot. Därför väljer många unga flickor att söka hjälp på annat sätt (Om våld i hederns namn. Länsstyrelsen Östergötland, 2008). Hbtq-personer är en grupp som särskilt riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad 2009, visar att en av tio flickor i Stockholm lever med hedersrelaterat förtryck i hemmet. Kartläggningen visar att var tionde 15-årig flicka i Stockholm och 4 procent av pojkarna lever med hedersrelaterade problem som begränsar deras liv. Hedersrelaterade problem var den grundläggande orsaken för mer än hälften av alla flickor som under 2006 omhändertogs enligt lagen om vård av unga (§ 2 LVU).

Enligt rapporten är socialtjänstens arbete med kvinnor och ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck undermåligt. Bristen på strukturerade och evidensbaserade metoder för t.ex. riskbedömning eller ren okunskap om hur sådana metoder ska användas gör att utsatta personer får ett rättsosäkert och godtyckligt stöd. Då socialtjänsten verkar ha halkat efter andra aktörer i samhället rent kunskapsmässigt rekommenderas en satsning på kompetensutveckling för socialtjänsten.

Regeringen nämner i sin handlingsplan (skr. 2007/08:39) att det är angeläget att länsstyrelserna fortsätter satsningen på åtgärder för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet är att samordna myndigheternas arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck med det generella arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor.

Vänsterpartiet anser att syftet är gott men att fler åtgärder bör sättas in för att bekämpa det hedersrelaterade våldet och förtrycket. I dag saknar kommunerna riktlinjer för sitt arbete med personer som utsatts för hedersrelaterat våld och myndigheternas insatser saknar samordning vilket undersökningen från Stockholm tydligt visar. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram riktlinjer för socialtjänstens arbete med mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld och hedersrelaterat våld. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Enligt regeringens handlingsplan (skr. 2007/08:167) ska Länsstyrelsen Östergötland utöver sitt regionala uppdrag lämna stöd till insatser på nationell eller länsövergripande nivå mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Sedan 2004 har länsstyrelserna haft i uppdrag att lämna stöd till insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. I december 2012 skickade Länsstyrelsen Östergötland in den samlade delredovisningen av de pågående uppdragen till Utbildningsdepartementet.

Länsstyrelserna bedömer att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck saknar hållbara och långsiktiga strukturer avseende förebyggande arbete och insatser till utsatta. I stor utsträckning ges insatser till utsatta fortfarande utifrån tillfälliga lösningar. Kunskapsnivån och beredskapen att hjälpa utsatta är ojämn i landet vilket leder till att många inte får den hjälp de är i behov av

och har rätt till. Som en följd av bristande barnperspektiv ifrågasätts ofta barns och ungdomars trovärdighet. En annan konsekvens är att föräldrarätten i praktiken ofta överordnas barnens rättigheter. Mot bakgrund av detta måste det vara en prioriterad uppgift att se till att långsiktiga och hållbara strukturer byggs upp i hela landet. Regeringen bör komma med konkreta och långsiktiga förslag. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

I rapporten lyfts också fram att det brister i arbetet med särskilt utsatta personer när det gäller kompetens, bemötande och insatser. Fokus läggs fortfarande till stor del på heterosexuella flickor och kvinnor. Detta får till följd att bl.a. pojkars och mäns ofta dubbla utsatthet, som både offer och förövare, hamnar i skymundan. Homo-, bi- och transsexuella personer eller personer med könsöverskridande identitet och uttryck, är grupper vars behov tenderar att åsidosättas. Funktionsnedsatta, barn som lever med skyddad identitet och ensamkommande barn är andra grupper som ofta osynliggörs. Regeringen bör därför ge Länsstyrelsen Östergötland i särskilt uppdrag att lyfta fram dessa gruppers behov av insatser. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

I delrapporten Våga göra skillnad (2013) konstaterar Länsstyrelsen Östergötland att det finns en rad brister i arbetet med barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld. Det saknas kunskap, samordning, platser i skyddat boende och information till dem som berörs, dvs. barnen och ungdomarna. I arbetet med de sex pilotkommuner som av eget intresse valt att delta i vägledningsarbetet är de lokala kunskaperna och resurserna mycket skiftande trots 10 års arbete med frågan i Sverige.

Förutom brist på skyddat boende finns det också brister i kunskapen om hur skyddat boende bör vara utformat och i kunskaper om de ungas behov. Det är svårt att hitta platser för placering och när de finns är det svårt att få gehör för de krav på verksamheten som måste till utifrån de ungas behov, vilket gjort att flera unga har behövt omplaceras. Att första tvingats klippa av alla band till familj och vänner för att sedan erbjudas boende utan tillräckligt stöd och skydd och sedan behöva omplaceras är helt oacceptabelt. Regeringen bör mot bakgrund av detta återkomma med förslag på hur det ska kunna skapas tillräckligt med platser på skyddade boenden som är utformade efter de ungas behov. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De kvinnor, män, flickor och pojkar som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck har ofta komplexa problem och behov av ett långvarigt stöd från samhället. För att komma bort från våldet och hotet tvingas de inte sällan bryta helt med sina familjer. Att flytta till en ny ort utan att kunna upprätthålla kontakten med vänner och familj kan leda till stor utsatthet och isolering.

Regeringen bör därför ge Länsstyrelsen Östergötland i uppdrag att utreda hur samhällets stöd till personer som har brutit med sina familjer p.g.a. hedersrelaterat våld och förtryck kan förbättras och hur stödet till redan befintliga verksamheter kan förstärkas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

14 Kriminalisering av tvångsäktenskap

Alla har rätt att välja om och med vem de ska gifta sig. Barn ska inte kunna ingå äktenskap. Trots det är det alltför många kvinnor och flickor som lever i äktenskap som de tvingats in i av sina föräldrar. Vänsterpartiet har vid flera tillfällen motionerat om att förändra lagstiftningen så att det blir straffbart för föräldrar att arrangera äktenskap för sina minderåriga barn samt att dispensmöjligheten i äktenskapsbalken när det gäller äktenskap för barn under 18 år tas bort.

Länsstyrelsen Östergötland framhåller i sin rapport från 2012 att den bristande lagstiftningen utgör ett stort hinder i arbetet med att motverka förekomsten av barn- och tvångsäktenskap. Detsamma gäller för att förhindra äktenskapsliknande förbindelser, s.k. informella äktenskap. Förutom en lagändring finns också ett behov av nationella riktlinjer för hur man ska agera när unga gifts bort utanför landets gränser. Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram sådana riktlinjer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap har nyligen lämnat sitt slutbetänkande Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35) med förslag som tillgodoser våra krav. Vi förutsätter att regeringen bereder dessa förslag så fort som möjligt och snarast lämnar en proposition till riksdagen.

15 Kvinnlig könsstympning

Trots förbud förekommer det att flickor och kvinnor bosatta i Sverige utsätts för könsstympning, men det finns inte tillräcklig kunskap om hur ofta det förekommer. Därför behöver vi få kännedom om hur många det är som har blivit eller riskerar att bli könsstympade i Sverige eller utomlands.

Regeringen har nyligen gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för att på ett mer tillförlitligt sätt kunna beräkna antalet flickor och kvinnor som är könsstympade eller riskerar att bli utsatta för könsstympning. Socialstyrelsen ska därefter genomföra en studie som syftar till att höja kunskapen om antalet flickor och kvinnor i Sverige som har blivit, eller riskerar att bli, utsatta för könsstympning. I studien ingår också att undersöka hur och var ingreppen utförs.

I uppdraget ingår vidare att Socialstyrelsen ska kartlägga vilken kunskap om kvinnlig könsstympning som finns inom primärvården och andra relevanta delar av hälso- och sjukvården. I detta sammanhang ska myndigheten också undersöka vilka förutsättningar personal inom hälso- och sjukvården har för att arbeta förebyggande mot kvinnlig könsstympning och för att på ett professionellt och respektfullt sätt bemöta flickor och kvinnor som blivit utsatta för dessa ingrepp.

Kartläggningen syftar till att ta fram information om kvinnlig könsstympning anpassad till hälso- och sjukvårdspersonal som i sin yrkesvardag träffar flickor och kvinnor som är könsstympade eller riskerar att utsättas för könsstympning.

Uppdraget ska slutredovisas senast 15 januari 2015 och vi får då anledning att återkomma i frågan.

16 Grupper av kvinnor som är särskilt utsatta

Vissa grupper av kvinnor är särskilt utsatta för våld i nära relationer p.g.a. olika individuella omständigheter och myndigheternas brist på kompetens. Om en kvinna som missbrukar eller har en funktionsnedsättning har utsatts för våld av en närstående man är risken stor att socialtjänsten eller vården bara ”ser” missbruket eller funktionsnedsättningen. Våld mot äldre kvinnor som gett fysiska skador kan ofta tolkas som åldersrelaterade, t.ex. fallskador, armbrott och frakturer. Våld i samkönade relationer osynliggörs ofta, se ovan. Lesbiska kvinnor känner sig t.ex. inte alltid välkomna till kvinnojourerna och det kan vara svårt att erbjuda kvinnan trygghet om juren inte har kunskap om att ”väninnan” som följer med kan vara förövaren.

16.1 Våld mot äldre kvinnor

Våld mot äldre kvinnor och män osynliggörs i stor utsträckning. Detta trots att äldre i flera avseenden är en extra utsatt grupp när det gäller vissa typer av våld. Både äldre kvinnor och äldre män utsätts för våld, men våldet som riktas mot äldre kvinnor är mer upprepat och av ett allvarligare slag än det som drabbar äldre män (se Brottsoffermyndighetens omfångsundersökning Ofrid? – Våld mot äldre kvinnor och män, 2001). Mäns sexuella våld drabbar även äldre kvinnor, vilket ofta osynliggörs.

Rapporter från såväl Socialstyrelsen som Brottsoffermyndigheten visar att våld mot äldre kvinnor förekommer i en sådan omfattning att det är att betrakta som ett folkhälsoproblem. Trots det riktas ingen av de 56 åtgärderna i regeringens handlingsplan när det gäller mäns våld mot kvinnor speciellt till äldre kvinnor som utsatts för mäns våld. Dessvärre är kunskapen om mäns våld mot äldre kvinnor bristfällig, bl.a. inom vård och omsorgsverksamheter.

Resultatet som går igen i många studier är att äldre människor uppfyller flera allmänna riskfaktorer för våldsutsatthet: små nätverk och svag social kontroll, stort beroende av andra och låg sannolikhet för vedergällning eller motangrepp. Särskilt utsatta äldre, som demenssjuka, löper en förhöjd risk att utsättas för våld och bara en liten del av våldet upptäcks. Följderna av våldet som blåmärken, skrapsår, benbrott kan hänvisas till att den äldre skadat sig själv genom fallolyckor. Det som är mest osynliggjort när det gäller våld mot

Fel! Okänt namn på

äldre är närstående mäns våld mot äldre kvinnor. Många har svårt att tänka sig att pappa eller farfar utsätter mamma eller farmor för våld.

Män som under ett långt liv har utsatt kvinnor för våld slutar inte med det efter 65 års ålder. Tystnaden och osynliggörandet kring våld mot äldre måste brytas. Mäns våld mot äldre kvinnor behöver särskilt lyftas fram.

Region Gotlands socialförvaltning har sedan 2010 drivit Fredaverksamheten för att ge bättre stöd till äldre och personer med funktionsnedsättning som har utsatts för våld. I anslutning till verksamheten och som underlag för det fortsatta utvecklingsarbetet har man genomfört en kartläggning av våldet mot äldre. Mer än 15 procent av befolkningen över 65 år uppger att de har utsatts för våld i någon form. Kvinnor har större erfarenhet av våld än män och det gäller särskilt åldersgruppen 65–71 år (den yngsta i studien). Kvinnor uppger också att de oftare utsätts för upprepat våld. Våldet utövas framför allt i hemmet och det är antingen en främmande man eller en partner som är förövare. Kvinnor säger sig dock oftare än män ha blivit utsatta av en tidigare partner.

Själva Fredaverksamheten är en del av den fasta verksamheten och består av fyra konkreta åtgärdsområden. Genom utbildning ska man bli bättre på att upptäcka våldet. En organisationsstruktur har byggts upp för att hantera ärenden och agera. Det genomförs metod- och verksamhetsutveckling för att anpassa och tillgängliggöra insatserna för dem som utsätts för våld. Genom information och statistik synliggörs problemet och blir ständigt aktuellt.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att en nationell handlingsplan bör tas fram för att öka kunskaperna kring och systematiskt motverka våld mot äldre. Socialutskottet drev i våras igenom att regeringen ska ta fram en nationell strategi när det gäller våld mot äldre. Vi förutsätter att den skyndsamt tas fram. För att ytterligare öka kunskaperna om våld mot äldre kvinnor och män föreslår vi att ett avsnitt om våld mot äldre införs i grund- och fortutbildningar för yrkesverksamma som möter äldre. Vi avsätter i vår motion för utgiftsområde 9 (2013/14:So539) pengar till kommunerna för att de ska öka kunskaperna bland hela äldreomsorgens personal om våld mot äldre med ett tydligt könsperspektiv och skapa strukturer med tydlig ansvarsfördelning när det gäller att ge stöd och skydd till våldsutsatta äldre.

16.2 Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor uppmanar i sin rapport från 2008 Sverige att anstränga sig ytterligare för att bekämpa våldet mot kvinnor med funktionsnedsättning. Kommittén beklagar bl.a. att det saknas uppgifter om våldet mot denna grupp av kvinnor och att de utsätts för diskriminering när det gäller skydd mot våld. Utredningsinstitutet Handu kom i maj 2007 med en rapport om omfattningen av mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.

Rapporten visade att kvinnor med funktionsnedsättning i allmänhet utsätts för mäns våld i ungefär lika hög grad som kvinnor utan funktionsnedsättning. Det fanns dock vissa skillnader. Det var vanligare att kvinnor med funktions-

nedsättning blev kallade nedsättande saker och att männen fick dem att känna sig underlägsna.

När det gäller kvinnor med måttlig eller lindrig intellektuell funktionsnedsättning verkar deras situation vara särskilt bekymmersam. En fjärdedel av kvinnorna som lever i ett förhållande uppger att deras nuvarande partner är våldsam mot dem och en tredjedel hade blivit slagna innan de fyllt 15 år. En av fem kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning har försökt ta sitt liv.

Enligt en undersökning från Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) har 70 procent av de kvinnor som kommer i kontakt med psykiatri någon gång varit utsatta för fysiska eller sexuella övergrepp. Även Socialstyrelsen har i undersökningen av våld mot kvinnor med psykisk funktionsnedsättning (2005) visat på att denna grupp av kvinnor är mer utsatta för våld än andra kvinnor.

Jämförelser tyder på att dessa kvinnor även utsätts för sexuellt våld i högre utsträckning än kvinnor utan psykisk funktionsnedsättning. Samtidigt konstateras att kunskapen och medvetenheten om problemen är starkt begränsade, vilket leder till att kvinnornas behov ofta förbises. Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning kan vara särskilt svårt för omgivningen att upptäcka eftersom kvinnan ofta är beroende av förövaren när det gäller dagliga behov som mat, sömn och hygien.

Det kan även vara förövaren som bistår kvinnan när det gäller kommunikation med omvärlden, i kontakter med myndigheter, skola, vänner osv. En kvinna med en funktionsnedsättning kan även ha svårt att själv skaffa hjälp för att komma ur en relation med en våldsam man.

Enligt Socialstyrelsen saknar många kvinnojourer möjlighet att ta emot kvinnor med psykisk funktionsnedsättning. Alla jourer är heller inte fysiskt tillgängliga. Detta trots att dessa kvinnor precis som kvinnor utan funktionsnedsättning ofta måste fly från sina hem vid misshandel i en nära relation.

Kommunerna måste ta sitt ansvar för att tillgodose kompetent stöd till samtliga våldsutsatta kvinnor som söker hjälp. De måste utbilda socialtjänstens personal, men också personal som arbetar med personer med funktionsnedsättningar och äldre. Kunskapen om mäns våld mot kvinnor måste förbättras rejält, inte minst gäller det kunskap för att förbättra stödet till våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättningar. Freda-verksamheten i region Gotland, som beskrivs i avsnittet Våld mot äldre kvinnor, är även inriktad mot personer med funktionsnedsättning och är ett exempel på hur ett systematiskt arbete kan gå till.

Ofta kan själva funktionsnedsättningen försvåra för den våldsutsatta kvinnan i hennes kontakt med rättsväsendet. Det handlar om kommunikations- och samarbetssvårigheter, men dessvärre även om hur kvinnans trovärdighet bedöms. Mot bakgrund av den extremt svåra situation som dessa kvinnor befinner sig i, bör därför frågan om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning belysas i en utredning. Utredningen bör komma med konkreta förslag på hur situationen för kvinnor med funktionsnedsättning som är utsatta för mäns våld kan underlättas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

För att kvinnor med funktionsnedsättning som flyr eller slängs ut från sitt hem ska ha samma möjlighet till plats på skyddat boende måste det finnas boenden som är tillgänglighetsanpassade. Enligt Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden kan hälften av dem som svarat på frågan ta emot personer med fysiska funktionsnedsättningar. Ett första steg mot tillgänglighet är att Socialstyrelsen inför en ny indikator om de skyddade boendenas tillgänglighet för kvinnor med funktionsnedsättning i den öppna jämförelsen av kommunernas insatser för våldsutsatta kvinnor och barn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kunskapen om mäns våld mot kvinnor måste förbättras rejält, inte minst gäller det kunskap för att förbättra stödet till våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättningar eller pågående missbruk och äldre våldsutsatta kvinnor. För att stimulera en kompetensutveckling inom socialtjänsten och bland personal som arbetar med personer med funktionsnedsättningar avsätter vi 54,5 miljoner kronor per år från 2014 i vår motion för utgiftsområde 9 (2013/14:So539).

16.3 Våld mot missbrukande kvinnor

Mobilisering mot narkotika redovisar i rapporten ”Mäns våld mot missbrukande kvinnor” (2005) att det är mycket vanligt att missbrukande kvinnor utsätts för våld, ofta av sina missbrukande män. Rapporten kritiserar myndigheterna för att våldet ofta ses som en effekt av missbruket snarare än som ett kvinnofridsbrott som kan drabba alla kvinnor. Det är nödvändigt att även missbrukande kvinnor får hjälp och skydd mot män som utsätter dem för våld. Det är därför viktigt att kunna erbjuda behandling mot missbruk för kvinnor i könsuppdelade grupper. Våldsutsatta kvinnor ska inte behöva genomgå behandling i samma grupp som sin förövare. Dessutom kan kompetens både vad gäller missbruksproblematik och våld mot kvinnor samlas på ett ställe. På så sätt kan kvinnan få hjälp både med sitt missbruk och att ta sig ur en våldsam relation. Därför bör regeringen arbeta för att missbrukande kvinnor som är utsatta för mäns våld ska erbjudas behandling i könsuppdelade grupper. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi menar att staten bör ta ett särskilt ansvar för de mest utsatta kvinnorna. Regeringen bör återkomma med ett handlingsprogram för inrättande av resursjourer som har kompetens att ta emot missbrukande kvinnor respektive kvinnor med psykiska funktionsnedsättningar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att stödja en satsning på resursjourer avsätter Vänsterpartiet 20 miljoner kronor per år från 2014 i sin motion för utgiftsområde 9 (2013/14:So539).

16.4 Våld mot papperslösa kvinnor

Kvinnor som lever gömda i Sverige utan uppehållstillstånd är en grupp som är extra utsatt när det gäller mäns våld. En kvinna som helt saknar rättigheter i samhället riskerar att bli utsatt för sexuella övergrepp och misshandel av män

Fel! Okänt namn på

som utnyttjar hennes situation. Enligt en rad internationella konventioner som Sverige anslutit sig till är det samhällets ansvar att ge alla våldsutsatta kvinnor rätt till stöd och skydd. Gömda kvinnor som lever i Sverige utan uppehållstillstånd och som misshandlas får dock sällan skydd eller hjälp. Det är få kvinnojourer som har möjlighet att ta emot dessa kvinnor.

Anledningen är ofta att kommunerna inte ger jourerna någon ersättning för skydd till gömda kvinnor, men också att kvinnans behov ser annorlunda ut och att många jourer varken har kompetens eller resurser att hantera dessa. För gömda kvinnor med ett litet socialt nätverk i Sverige blir det svårt att hitta övernattningsställen vid flykt från en våldsam man. Ekonomin blir också ett problem.

Kommuner som Göteborg och Malmö har gått före och erbjuder stöd till våldsutsatta papperslösa kvinnor. Röda korset har också stor erfarenhet utifrån sina läkarmottagningar för papperslösa. Erfarenheter finns också i asylrörelsen som kan beskriva dessa kvinnors utsatta situation. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att sammanställa läget för papperslösa kvinnor och deras våldsutsatthet. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

Regeringen har helt glömt bort de papperslösa kvinnorna i sin handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39). Men det är regeringens ansvar att se till att alla våldsutsatta kvinnor, oavsett om de är papperslösa eller inte, får skydd. Därför bör regeringen utreda hur våldsutsatta kvinnor som lever gömda ska få nödvändigt stöd och skydd mot mäns våld utan att riskera utvisning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare bör lagstiftningen ändras så att kvinnors behov av skydd mot våld och sexuella övergrepp överordnas utlänningslagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är otänkbart för en gömd kvinna att polisanmäla misshandeln eftersom hon då själv riskerar att utvisas. Kvinnor som medverkar i en brottsutredning angående våldsbrott eller sexuella övergrepp ska därför beviljas tillfälligt uppehållstillstånd så länge förundersökningen eller domstolsprocessen pågår. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Gömda kvinnors situation hänger också ihop med asylsökande kvinnors villkor. Det finns kvinnor som söker asyl p.g.a. hedersrelaterat våld men får avslag på sin ansökan, framför allt för att Migrationsverket saknar kunskap om mäns våld mot kvinnor och barn och vilka uttryck det s.k. hedersrelaterade våldet kan ta sig. Några av dessa kvinnor tvingas leva gömda. För att öka kunskapen inom Migrationsverket föreslår vi att handläggare ska genomgå en obligatorisk utbildning i genusmedveten asylprövning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

17 Familjevåldsenheter

Vänsterpartiet har under tidigare mandatperioder medverkat till en specialisering av arbetet mot mäns våld mot kvinnor och barn. Bland annat har åklagarväsendet omorganiserats, ett utvecklingscentrum har bildats och det har inrättats familjevåldsenheter i samarbete mellan polis, åklagare och socialtjänst. Ett bra exempel på specialisering inom rättsväsendet är just de familjevåldsenheter som finns på några håll i landet. Särskilt när enheterna innehåller specialiserade åklagare fungerar de väl, eftersom det snabbar på rättsprocesser och ingripanden avsevärt. Dessa enheter kan inom sina respektive myndigheter utveckla handläggning och kompetens, samtidigt som de kan skapa effektivare samarbetsformer.

Omhändertagande av våldsamma män kan t.ex. ske samma dag som anmälan kommer in. Enheterna har också lättare för att bygga upp nära samarbeten med sociala myndigheter och organisationer som stödjer drabbade kvinnor och barn. Forskning visar även att polisdistrikt där det finns specialisering när det gäller mäns våld mot kvinnor uppvisar bättre resultat när det gäller utredningar av kvinnomisshandel (Diesen, 2009). Regeringen bör därför inrätta familjevåldsenheter över hela landet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18 Regionala centrum för kvinnofrid

Det är viktigt att samhällets stöd når alla kvinnor som är i behov av det. Därför krävs det goda kunskaper och ett bra samarbete mellan hälso- och sjukvården, kommunerna, polis, rättsväsende, kriminalvård och kvinnojourerna. Rikskvinnocentrum har nu ombildats till ett nationellt centrum för kvinnofrid. Det bör inrättas regionala centrum för kvinnofrid i varje sjukvårdsregion. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

19 Sexuellt våld

Att bli utsatt för sexuellt våld, som våldtäkt, är något av det mest kränkande brott en människa kan bli utsatt för. Detta vittnar många våldtäktsoffer om. Det vanligaste är att förövaren är en man och den som utsätts för våldtäkten en kvinna. År 2012 anmäldes 3 775 våldtäkter där offret var kvinna över 15 år och 255 våldtäkter där offret var en man. Detta visar att våldtäkt och annat sexuellt våld, precis som mäns våld mot kvinnor, är ett strukturellt problem.

På 40 år har antalet anmälda våldtäkter i Sverige mer än tiodubblats (Brå). Sverige har flest våldtäktsanmälningar per capita i Europa, 58 per 100 000 invånare (2008). Detta är 3–5 gånger så många som i övriga nordiska länder och 10–20 gånger fler än i länderna i Öst- och Sydeuropa (Diesen och Diesen,

Övergrepp mot kvinnor och barn, 2009). Det finns inga säkra svar på om det är det faktiska antalet våldtäkter eller anmälningbenägenheten som ökat. Större undersökningar om förekomsten av våldtäkt i Sverige saknas. Enligt Nationella trygghetsundersökningen (Brå, 2012) uppskattas 52 000 personer (0,7 procent) ha utsatts för sexualbrott år 2011. Enligt internationella studier beräknas mörkertalet, dvs. sexualbrott som aldrig anmäls, uppgå till mellan 80 och 90 procent.

Sexuellt våld förekommer även mellan hbtq-personer. Kunskapen om det faktiska antalet sexualbrott där både förövare och offer, eller en av dem, är hbtq-person är ännu mindre än när det gäller mäns sexuella våld mot kvinnor. Det är få brott som anmäls och mörkertalet antas vara mycket stort. Samhället och rättsväsendet har varit dåliga på att uppmärksamma och hantera denna typ av brott, och det finns ett stort behov av vidare diskussion och kompetenshöjning hos berörda myndigheter för att hantera dessa frågor.

När det gäller relations- eller s.k. upprägningsvåldtäkter är det mycket vanligt att mannen under förhör kommer med en samtyckesinvändning, dvs. att kvinnan gav samtycke till att ha sex. En sådan ord-mot-ord-situation leder ofta till bevisvårigheter, vilket gör att fallet läggs ned eller att mannen frias efter eventuell rättegång.

Vänsterpartiet har sedan lång tid haft uppfattningen att kravet på tvång som grund för straffansvar för våldtäkt bör ersättas med uteblivet samtycke. Den nuvarande regleringen av sexualbrott är föråldrad och överensstämmer inte med ett demokratiskt samhälles värderingar där individens rätt att bestämma över sin sexualitet och kroppsliga integritet värnas. Regeringen bör återkomma med förslag till riksdagen i enlighet med det alternativa lagförslag som framlades i bilaga 3 i betänkandet av 2008 års sexualbrottsutredning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det förekommer också i allt för stor utsträckning att förundersökningar om våldtäkt läggs ner. Vänsterpartiet anser därför att bristerna i förundersökningarna måste kartläggas och föreslår i en särskild motion (2013/14:Ju201) att det tillsätts en kommission som får till uppgift att göra detta.

Andra områden som behöver stärkas är exempelvis det förebyggande arbetet mot våldtäkt och sexuellt våld samt ett förbättrat psykosocialt stöd till dem som blivit utsatta. Regeringen bör därför ta fram en handlingsplan mot våldtäkt och sexuellt våld med kartläggning av vilka områden som behöver förbättras och förslag på konkreta åtgärder, t.ex. högre kvalitet på sex- och samlevnadsundervisningen eller särskilda mottagningar för våldtagna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

20 Mäns våld i brottsstatistiken

År 2012 anmäldes 30 817 fall av misshandel mot kvinnor över 15 år (Brå). Av brottsstatistiken framgår att i 18 776 fall begicks brottet inomhus av en gämningsman som var bekant med offret. En stor del av fallen med bekanta gämningsmän torde röra mäns våld mot närstående kvinnor. Brå har uppskattat

Fel! Okänt namn på

att ca två tredjedelar av de anmälda fallen av misshandel då kvinnan är bekant med mannen avser våld i en nära relation (Rapport från JuU 2007/08:RFR9). Ett stort problem med dagens statistik, som även uppmärksammats av riksdagens justitieutskott, är att det inte går att se om kvinnan blivit misshandlad av en närstående man, t.ex. pojkvän eller sambo, eller av någon annan bekant som en granne, ett syskon eller en kompis. På så sätt osynliggörs en stor del av mäns våld mot kvinnor.

I dag är det ett tidsödande arbete för forskare att gå igenom samtliga anmälningar där en kvinna misshandlats för att se om hon blivit utsatt för en närstående mans våld eller inte. För att vi ska få mer kunskap om mäns våld mot kvinnor och hur utvecklingen ser ut över tiden är det nödvändigt med statistik som redovisar vem det är som misshandlat henne och vilken relation kvinnan har till förövaren. Sedan 2008 är det möjligt att se hur många av misshandelsbrotten som begicks inomhus av en bekant i en nära relation mot en kvinna som var 18 år eller äldre.

Enligt Brås statistik för år 2011 var dessa förutsättningar uppfyllda i 12 903 fall av det totala antalet brott begångna mot en kvinna över 18 år. Könet på gärningsmannen är dock fortfarande inte möjligt att utläsa ur statistiken.

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor uppmanar Sverige att samla in omfattande statistik uppdelad på kön, ålder och våldstyp samt förhållandet mellan gärningsmannen och brottsoffret när det gäller våld mot kvinnor. I brottsstatistiken bör därför gärningsmannens kön och relation till offret framgå. Regeringen bör därför ge i uppdrag till Rikspolisstyrelsen att utveckla ett nytt kodningssystem för brott där kvinnor över 15 år misshandlats. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

21 Stärk sexköpslagen

I Sverige är det sedan 1999 förbjudet att köpa sex, och en utvärdering av sexköpslagen (SOU 2010:46) har visat att lagen har varit ett viktigt verktyg för att begränsa prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Den har också bidragit till en tydlig attitydförändring.

Men i dag är det inte möjligt att döma den som köpt sex av en vuxen person utomlands. Kravet på dubbel straffbarhet innebär att för att någon ska kunna dömas i Sverige måste brottet vara olagligt även i det land där det begicks, s.k. dubbel straffbarhet. Vänsterpartiet menar att alla kvinnor är lika skyddsvärda oavsett vilket land de bor i och att detta bör framgå av lagstiftningen. Norge införde en liknande lagstiftning som Sverige för några år sedan med den skillnaden att sexköp utomlands också gjordes straffbara. Sverige har tagit bort den dubbla straffbarheten när det gäller sexuella övergrepp mot barn och barnpornografibrott. Regeringen bör nu lägga fram förslag som tar bort den dubbla straffbarheten för köp av sex av personer över 18 år och på så sätt göra det straffbart att köpa sex utomlands. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 30 september 2013

Eva Olofsson (V)

Bengt Berg (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Lena Olsson (V)

Marianne Berg (V)

Lars Ohly (V)

Mia Sydow Mölleby (V)